

Co-funded by the
Europe for Citizens Programme
of the European Union

Projekt „SVEDOČANSTVO - ISTINA ILI POLITIKA: Koncept svedočenja u komemoraciji jugoslovenskih ratova” realizovan 2016-18. godine bavio se načinima razmišljanja o jugoslovenskim ratovima i sprovođenjem i korišćenjem svedočanstva o njima u regionu.

Partneri projekta bili su Centar za kulturnu dekontaminaciju iz Beograda, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Institut za filozofiju i društvenu teoriju iz Beograda, Učitelj neznanica i njegovi komiteti iz Beograda, Historijski muzej Bosne i Hercegovine iz Sarajeva, Muzej savremene umetnosti iz Beograda, Boem iz Beča (Austrija), Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa (OBCT Transeuropa) iz Rovereta (Italija), Centar za kulturnu i socijalnu popravku iz Banja Luke i Leibniz-Institut für Ost- und Südosteuropaforschung (IOS) iz Regensburga (Nemačka).

Danas prenosi nekoliko članaka nastalih u ovom projektu. Program u celini, biografije učesnika i apstrakte možete videti na sajtu projekta: <http://svedocanstvo-imenovatoratom.org/rs/konferencija>

Bertran Badiu, École normale supérieure, Paris

Surovi januar (6)

Tek tako shvatamo zašto se pita čemu može da se nada posle takvih sastanaka. Kao i obično u takvom kontekstu, Celan pravi problematične skokove u razmišljanju, povezujući i rugajući se „homoseksualcima“. U svom dnevniku, 1. januara 1965, sam sebi (delimično) objašnjava svoje gađenje: „Na moju primedbu da su u aferu Gol očigledno umešali prste homoseksualci, Šperber odgovara: 'tu ste pogodili pravo u centar'“. Pri tom, misli na ulogu skrivenih homoseksualaca poput urednika Rudolfa Hirša, koga inače optužuje da je u dogovoru sa zaverenicima protiv njega. Čak i Hans Magnus Encensberger je na meti ovakve vrste optužbe! Kad pođe na loše, on ne uspeva da održi minimum tolerancije, i poziva se na pravila Levitske knjige za koju su homoseksualnost, biseksualnost i sodomija prosto grozota.

Od svoje prve krize i delirijuma i vremena provedenog u Epineju u januaru 1963, Celan ima redovne konsultacije sa psihijatrom, o čemu piše svojoj ženi 25. januara: „Peruze je vrlo, vrlo naporan. Saznao sam da je Mal analitičar. Ipak ću ići, tridesetog. Međutim P. je veoma naporan, zbog čega će se ovo pismo završiti bez prepričavanja puno detalja i mišljenja“. Nešto suštinski ne valja, nešto stvara prepreku u njegovim sastancima sa psihoanalitičarima: ponovo se nameće bolno pitanje jezika. Idealno, doktor bi trebalo da bude Jevrej, da bi bolje razumeo neke osnovne razloge njegove traume i problema preživelog. Neko ko ne bi stavio Edipov kompleks u centar analize, s obzirom da je to centrifugalni vortex koji usisava svaku interpretaciju. Ne treba zaboraviti da je Celanova majka – koja se zvala Frederike – takođe imala lik Sulamite (הַשְּׁלָמִית, ha-Shulammit, od *Shalom*, mir), a to znači lice svih žrtava.

Dva puta Celan se nalazi za Žanom Laplanšom, koji u najmanju ruku ima ispunjen prvi uslov, tj. govori nemački, dobar je prevodilac Frojda i vrlo pažljiv interpretator Helderlina. Prvi put se sastaju 6. januara, dakle pre nego što je pročitao Opensov članak u *Merkuru*:

„kod doktora Laplanša. – Dao je, mislim, razuman opis stvari, i dao nekoliko tipičnih primera. Daće mi odgovor za nedelju dana“. Ovo je propraćeno tipičnim primercima autobiografskih beleški u kojima Celan pravi asocijacije i interpretacije koje nije lako razumeti: „(Njegova adresa je ulica Fleurus 36, 6. sprat; u istoj zgradi su „Le Belles Lettres“. U liftu sa njegovom guvernantom koja nosi pola bageta [u ruci])“. Čitava mreža reči i brojeva kojima Celan zadaje neko značenje koje mu onda dozvoljava da se orijentuje ili pripremi za neku situaciju ili događaj koji mu se čini da će se desiti ubrzo. Laplan-

Dva puta Celan se nalazi za Žanom Laplanšom, koji u najmanju ruku ima ispunjen prvi uslov, tj. govori nemački, dobar je prevodilac Frojda i vrlo pažljiv interpretator Helderlina

šov odgovor je razočaravajući: „Ne osećam se sposobnim da vas nosim [...] Ne mogu da nastavim sa vama u tom raskoraku između stvarnog i imaginarnog, kako mi to predstavljate (pošto sam ga molio da pogleda dokumente koje sam mu ostavio, a i šta je to stvarnost“? Laplanš mu savetuje da nastavi da viđa Dr Peruzea, koji je najkvalifikovaniji za ovu situaciju, uprkos onome što je Celan rekao Lanplanšu o njemu. Celan oseća u rečima i savetu Laplanša što ga podseća na pitanje Pontija Pilata, koje se odnosi na istinu, ali na kraju na izvestan način kaže da istine nema. Primetivši da Laplanš ipak nije propustio da naplati svoju brzinsku terapiju, Celan sa smeškom zapaža časopis *L'Express* na stolu u čekaonici terapeuta koji je marljiv koliko i užurban.

Taj isti dan svedoči o tome kako pažnja koju poklanja svakodnevici utiče na pesme koje piše. Čuva isečak iz *Die Welt* na kome po svoj navici stavlja dva

naslova i dvostruko ih zaokružuje. Prvi je „Suđenje za ubistvo dvojici bivših članova operativne službe SS“ (u Frajburgu na Brig-sau, 12. januara) o ubistvu 60-80 Jevreja vatrenim oružjem, prekinuto prekinuto reklamom za „aristokratsko i autentično nemačko pivo marke Germania“. Drugi naslov je „Tužba zbog pevanja 'Sak ein Knab' [Mala ruža]“ u Frankfurtu, takođe 12. januara. Ovde se radi o tome da je pretihodnog meseca u jednoj od zatvorskih ćelija gde su osuđeni morali da stoje (*Stehzellen*) u Aušvicu (*Block II*), gde je nebrojeno ljudi umrlo od gladi jedna mlada turistkinja bez zle namere isprobavala akustiku pevanjem čuvene Šubertove pesme sa Getevim rečima! Reč *Stehzelle* je uneta kasnije, 7. i 9. oktobra 1965, u pesmu *Die fleißigen* iz zbirke *Fadensonnen*: „neispisan zid/stajuća ćelija.“

Uz očigledno kajanje, Celan se vraća Peruzeu 25. januara. „Jako naporan. Pričao sam mu šta je bilo kod Mala. Načinili ste taktičku grešku sa Laplanšom. Oseća se krivim“. Osećaj poraženosti se širi. Uvlači u to i Žana Bolaka i njegov karakter, za koji kaže da je „ekstremno lažljiv“, posle razgovora telefonom. Naime Bolak prema Celanu u tom razgovoru pokazuje „manjak iskrenosti“ i „egoizam“.

Već neko vreme Celan odlazi kod tog heleniste i s njim igra tenis. Žigel ga ohrabruje da se više bavi sportom kako bi uspostavio protivtežu psihološkim problemima. U toj aktivnosti učestvuju i Mario Fusco, pisac Dominik Fernandez, kao i Hajnc Visman, koji je u tom trenutku profesor nemačkog na Sorboni. U tom mesecu januaru, Celan skuplja bolne i neprijatne opaske, svaka reč je dokaz da ga neko ko bi po njemu trebalo da ga razume, ne razume: Bolak je iz alzasko jevrejske porodice poljskog porekla, govori jednako dobro i nemački i francuski, piše o Empedoklu i čita savremenu književnost i pesnike poput Sen-Džon Persa. Kada po povratku iz Nemačke pita Bolaka da li je uspeo da razgovara o članku u *Merkuru* sa vlasnikom izdavačke kuće S. Fišer, gde mu izlaze pesme, Bolak „se povlači“.

Nastavlja se

Foto: Pexels

Netaknuta priroda

Tekst: Jovana Nikolić

Koliko je amazonska šuma zaista u prošlosti bila divlja i nedodiruta pitanje je koje odavno zaokuplja pažnju istraživača, a rad objavljen nedavno u časopisu *Nature Communications* ukazuje da je u nekim delovima koji su se smatrali nenaselejenim u prošlosti verovatno živelo više miliona ljudi. Istraživački tim koji predvodi arheolog Džon Gregorio de Suza sa britanskog Univerziteta u Ekseteru došao je do ostataka više stotina nekadašnjih sela. Istraživanja su vršena na 24 lokacije od kojih je svaka sadržala dokaze da je nekada bila naseljena. Dugo se verovalo da je zbog bujne vegetacije i prevelike vlage Amazonija bila retko naseljena i da zemljište nije pogodovalo bavljenju poljoprivredom a samim tim ni održanju velike populacije. Međutim, istraživanja su pokazala da su male

pritoke južnog Amazona imale prilično veliki broj stanovnika pa je neophodno preispitati kako je to uticalo na razvoj kulture pre dolaska Evropljana, ali i na životnu sredinu. Kako istraživači navode, važno je upoznati prošlost Amazonije kako bi se ova kišna šuma u budućnosti čuvala što je ključno za biodiverzitet i klimu čitave planete. Naime, Amazonija je najveći sistem kišnih šuma sa najraznovrsnijim biodiverzitetom pa se smatra „plućima planete“. Prema poslednjim podacima, u ovoj šumi se nalazi oko 390 milijardi stabala koja se mogu podeliti na oko 16.000 vrsta. Vođa istraživanja Gregorio de Suza je za „Vašington post“ izjavio da su ljudi koji su ovo područje naseljavali verovatno činili mozaik kultura i da su uprkos zajedničkim praksama, poput zaštite kućajarcima, uzgoja brazilskog oraha i kakaa, najverovatnije govorili različitim jezicima.

Danas

U saradnji sa Centrom za promociju nauke, „Danas“ predstavlja izabrane priče sa naučnopopularnog portala elementarium.cpn.rs

REŠENJE IZ PROŠLOG BROJA

VODORAVNO: Tanjir, Makaranin, ovejanac, ledine, magazin, nedeveer, protok, čokolade, u, Varadin, Va, id, star, kolega, BT, on, ročiti, arak, ip, Ku, epigoni, o, babinjaci, ananas, uličari, anatema, kovina, animator, Ivo Čipiko, oseka.